

SZÍNHÁZ ES SZABADTÉR

A nyári szabadtéri láz; a zárt illúziószínpadtól szabadulás; a tömeghatás; a rendezői feladat; magyar passiójátékok Mikófalva óta; a szegedit debrecenit tatai játékok, a magyar és szlovák Gyöngyösbokréta; a főváros és vidék várható szerepe.

A SZÍNHÁZAK ÜRESEK. A színházi válság, amelynek a legkülönbözőbb magyarázatát próbálták adni a gazdasági okoktól a világnézeti átalakulás bonyolult lélektanáig terjedő széles skálában, bármilyen eredetű is, abban mindenütt közös vonást mutat, hogy makacsul tartós és általános. A mai színház és a mai közönség végtelenül eltávolodnak egymástól s igazán egészen kivételes vonzóerőkre, sőt ezeknek a vonzóerőknek ravasz halmozására van szükség, hogy a közönséget időközönként mégis csak sikerüljön a színházba becsalogatni. A színházat szórakozó helyé devalválták s most a kultúra jelszavaival próbálják az agóniától megmenteni. De micsoda szórakozó hely az, ahová betévedni fanyalgó kultúrálodozatot jelent.

A közönség nehezen hozza meg ezt az áldozatot. Inkább álszemérem nélkül cserben hagyja a színházat. Szabad szórakozások érdeklik és foglalják le inkább. Sportok, — egy-egy focimérkőzésnek harminc-negyvenezer nézője van — turisztika, táj- és városszépségek vonzásának varázsa,— a filléresvonatok jegyeiért tülekednek, az utazási irodák mindenfelé virágzanak—az automobilizmus adnak neki testi és egyben szellemi felfrissülést is. És ezzel kapcsolatban egészen különös jelenségnek vagyunk tanúi. A magára hagyatott színjátszás nem nyugszik bele remeteségébe, merész lendülettel oda akarja hagyni a zárt színházakat, hogy kivonuljon közönsége után — a szabadba. És mintha a színháznak ez a szabadba vonulása felszabadítaná a tilalom pecsétjét: az a közönség, amelynek egész különös narkotikumokra van szüksége, hogy elhódítsa magát a színház varázsától, az első hívó szóra, az első intő jelre sietve és tömegesen tódul oda, ahol szabadtéri játéknak hírért veszi. És akik unottan fanyalognak régi nagymúltú színházak válogatott művészi eszközökkel megcsinált előadásain, még a műkedvelő kezdetlegességet is szívesen elnézik, ha szabadtéri játék ostyájában kell lenyelniök. Ma nagyon kevés embernek komoly élet-szükséglete a színház, de sokan szinte életcélnak kezdik tekinteni, hogy maguk valamilyen formában életrehívói, mozgatói legyenek a színház rabságából szabadult színjátszásnak.

VALÓSÁGOS SZABADTÉRI JÁTÉKLÁZ VAN ma nálunk, mely epidemiaszerűen terjed és a legzártabb területekre is behatol. A nyár elején az ország legkülönbözőbb vidékém szabadtéri játékot terveztek.

Ahol a legkisebb jubileumi vagy ünneplési alkalom adódott, azt szabadteri játékkal kívánták megülni. Hozzáértők vagy kontárok, céhbeliék és dilettánsok, a rendezés hivatott mesterei vagy képzeletben szűkülködő műkedvelők szinte egymás példájától szuggerálva azon törték a fejüket, hol találhatóának igazi vagy mondvcascinált alkalom ötletéből alkalmas szabadteret, amelyhez azután alkalmas darabot kereshetnek. A vágyak és Ötletek vajúdó hegyei gyakran szültek nevetséges egereket. Sem a talált tér nem volt túlságosan alkalmas, de még alkalmatlanabb volt a hozzá kényszerített darab. Egyébként maga a szabadteri láz sem fakadt túlságosan spontán belső szükségből. Idegen példák utánzása kezdeményezte s az egymás utánzásának ragadós betegsége tette járványszerűvé. Mi több, nem is annyira cél volt nálunk, mint inkább eszköz. Befogták az idegenforgalmi propaganda szolgálataiba, amelyet a vidéki városok szegénysége, elhagyatottsága és mozgalomtalanlansága megirigyelt a főváros minden magához ölelő mohóságától. Itt-ott valamennyire be is váltak a hozzáfűzött remények s ez a kis siker felfokozta a vállalkozási kedvet. Mint ahogy egy-egy sikerült üzleti ötlet rövid időn belül utcaszámra termi a hasonló vagyonszerzési kísérleteket, úgy követte nálunk az egyik szabadteri játék a másikat. Kis falvak lelkesen elindított, de nem egyszer a vállalkozás nehézségein hamar megfeneklett passziójátékaitól egészen a Tragédia monumentális arányokban és válogatott művészi eszközökkel megépített s lényegében mégis elhibázott előadásáig. Alig akadt az idén jelentősebb vidéki városunk, amely a nyár folyamán ne rendezett volna valamely ürügy alatt ünnepi hetet, amelyet azután természetesen szabadteri játékkal kötött össze. Változatos volt a Programm. A folklór üde tarka színeit, kedves népművészetét csillogtató felvonulásoktól, csikós és juhász kavalkádoktól egészen a vitézkötéses és árvalányhajás árkádiai ünnepekig s a nehéz operáig minden belefért ezekbe a szabad keretekbe és a kis Magyarország kezdte már túlszárnyalni a szabadteri játékok ősi földjét, Olaszországot s a közvetlen elődöt, a német rendezői sznobizmust, melytől az első impulzusokat kapta.

MAGASABBRENDŰ ERKÖLCSI TARTALMÚ tisztultabb művészi értékekre, nemesebb élvezetre való törekvés, a drámai költészet kultikus magasztosságának újjászületési vágya azonban még így sem vitatható el ennek a szabadteri-játékláznak sokszor nevetségesen a majmolás ösztönéből fakadt és nem egyszer egészen torz formában történt megnyilvánulásától. Akármennyire érzett is rajta olykor a dilettantizmus, bármennyire csak az ügyeskedő várospolitikai inkább anyagi mint művészi célokat szolgáló bélyegét viselte is magán, ösztönösen benne élt a tömegek vágya az igazibb, jobb, művészebb és költőibb színház után, a színpadon rég kimúlt s az emberi sors titokzatos fordulásaiiban elmélyedő nagy dráma után s egyben éles kritika is volt a zárt színpad elkorcsosodott, elüzletiesedett, olcsó iparcikké lejáratos rossz színházával szemben. Ez a szabadteri színjáték még így is, még ebben a hivatásának magaslatára csak ritkán jutott formájában is adott egy-két nagy lelki szenzációt és amire ma a zárt

színház már csak egészen kivételes esetekben képes, tudott igazi tömegeket vonzani, ami annyit jelent, hogy olyasvalamire nyújtott kielégülést, ami mint ösztönös vágy, mint felsőbbrendű lelki szükséglet már rég élt a tömegek lelkében.

A szabadtéri játék saját belső kényszeréből fakadó törvényeinél fogva visszavezeti a színjátszást arra az ösvényre, amelyről a zárt színpad mindjobban és jobban letért. A zárt színház megteremtette az illúziószínpadot, amelyen minden csak látszat, és az illúzióknak e világában felszínessé, játékká lett maga az életvalóság és a sors is. Az egész színpad főcélja a l'art pour l'art játék lett s az illúziószínpad technikai kényszeréből levont törvényeket fölébe helyezte a költészet örök törvényeinek. A színjáték költészetének törvényei az emberi lét és rendeltetés végső nagy összefüggéseit kereső vallási kultuszok forrásából fakadtak. A mítoszok mélységeiből merítő görög tragédia éppen úgy a kultusz szerves része volt, mint a keresztény misztérium. Az egyik az eleuziszi szentély titokzatos homályában született, a másik talán még a katakombák fáklyacsillagos éjszakájában fogant és mind a kettő Isten szabad ege alatt bontotta ki menny és föld egymásba kapcsolódó erőinek akcióját: az egyik az amfiteátrumok hatalmas ívének fókuszában, a másik a templomterek és temető-kertek közepén emelt háromtagozatú színpadon. Mindegyiknek lényegéhez annyira hozzátartozott a szabadtér, hogy sem a görög tragédiát, sem a keresztény misztériumot igazi és teljes hatással a mai zárt színházak illúzió-színpadán előadni sem lehet.

A SZABADTÉR IGÉNYEI egészen mások a darabbal, a rendezővel, a színésszel és a közönséggel szemben, mint a zárt színpadéi. A szabadtér mindenekelőtt óriási mértékben megnöveli a játékszín arányait anélkül, hogy a játékost magát megnövelné. Akár valamely erdei téren, a természetes tájkép háttére előtt, akár egy amfiteátrum tágnylású szögének a szabadtérből három oldalról meglehetősen körülhatárolt darabot lezáró sarkában, akár beépített, városi tér arra legalkalmasabb pontján történik a szabadtéri előadás, a színpad méretei megsokszorozódnak, sőt a szabad mennyboltnak bekapcsolásával szinte a végtelenbe tárulnak. A kulisszák itt természetadta, változatlan és az illúzió-színpadok valóságzimbólumaival szemben magát a mozdulatlan ősválóságot reprezentáló formák. A színpadi kép tehát előre adva van s ezen a képen változtatni nem nagyon sokat lehet, de felvonásonkint vagy éppen színenként vagy jelenetenként való változtatás teljességgel lehetetlen.

A színpadi kép tehát változhatatlanságában, ősi természetességében és realitásában a monumentalitásig megnő, időben és térben szinte a határtalanságba kapcsolódik be. Ezzel szemben a szereplő színész, a mozdulat és a hang megmarad a maga kicsinységében, sőt a hatalmas arányokkal szemben még inkább eltörpül, veszít erejéből és jelentőségéből. Valamiképpen ki kell tehát egyenlíteni ezt az aránytalanságot. Kiegyenlíthetjük pedig úgy, ha maga a tárgy és az előadás, amely a szabad színpadra kerül, főséges, jelentőségében lenyűgöző, történésében nagyvonalú és megrázó, tehát egészében szinte monu-

mentális. Elaprózott cselekményű darabok, gyöngéden suttogó idillek, az elme finomságának borotvaélén táncoló ötletességek egyáltalában nem alkalmasak szabadtéri előadásra. Általában mindaz, ami a mai zárt színházak rendes műsorát kitölti, bohóztától az operáig, a legtávolabb esik a szabadtér követelményeitől. Egyszerűség és nagy vonalak, az emberi lét legmélyebb problémái, mindaz, ami végességünket az öröklét határtalansága felé lendíti, az ősi erejű nagy realitások, a lélek elemi ösztönei, hatalmas indulatai, a földi eredet mély köldökéről felszálló homályos párázatok s a sugaras mennyei örökségek, a tiszta költészet s a nem elemezhető népiség magasztos, a szív mélyéig nyúló és magával sodró hatásai azok, amelyek a szabadtér monumentalitásában megállhatnak. Ezért olyan alkalmas szabadtéri előadásra a középkori moralitás formájában már szabadszínpadra született Jedermann. Nem csak mert változás nélkül végig egy színen játszható, hanem azért is, mert élet és halál, kárhozat és üdvösség leghatalmasabb örök útjainak kereszteződésén mennyei és földalatti erők tusájába kapcsolja be az emberi sors vívódását. Ezért lehet Calderon minden úmapi körmenetre szánt darabjából, az autos sacramentalesből kitűnő szabadtéri darabot átdolgozni, amint ez szintén Hoffmannsthalnak, a Nagy Világszínpad (Das grosse Welttheater) átköltésével igazán a legfényesebben sikerült.

Szabadtéren tehát csak a valóban monumentális, cselekményükben egyszerű és nagyvonalú, mély és igaz emberi problémák fel-emelő megoldásával minden lelket tisztultabb, fönségesebb szférákba ragadó drámai költemények adhatók elő. E nélkül a harmónia nélkül az előadás csak a legbántóbb diszharmóniára vezethet. Szó lehet még olyan felvonulásról vagy pantomimikus, esetleg oratóriumszerű látványosságokról, amelyeknél a dekoratív szépségek lenyűgöző gazdagságában vagy a pantomimiában kifejezett szimbólumok nagyszerűségében már önkéntelenül ott rejlik a monumentalitás. Mikor tehát a mai közönség ízlése a zárt színpadoktól a szabadtéri játékok felé fordul, tulajdonképpen ezt a monumentalitást, a tiszta költészet hibátlan szépségét, a dráma ősi lényegét kívánja vissza a mai színház elkorcsosult, sablonná és mesterséggé vált illúziójával szemben.

A TÖMEGEK ÉRVÉNYESÜLÉSE talán szintén egyik motívuma a szabadtéri játékok mai térhódításának. A mi századunk számos gondolkodó és társadalombölcselelő szerint a tömegek érvényesülésének kora. Nemcsak a politikai életben és a társadalmi erők organizációjában, hanem a művészetekben is. Huxley ugyan az ízlés vulgarizálódását, az irodalom elsekélyesedését, a szellemi élet nagy hanyatlását látja abban, hogy a tömeguralom s a tömegek igényei érvényesülnek a szellemi alkotásokkal szemben is, ettől függetlenül azonban a tömegeknek mint társadalomformáló erőknek nagyobb súlya egészen új művészi formáknak és fogalmaknak vált forrásává. Ilyen új művészi forma, amely már kétségkívül a tömegek súlyára támaszkodik, a szavaló kórus, amelynek most vannak kialakulóban az esztétikai törvényei is. A regényben az úgynevezett kollektív-lélek, a mai tömegmozgalmak eredő erőinek irányvonalában haladó új típusok új élet-

törvényeit és problémáit keresik, lírában az egész egyetemesség hatalmas távlatát felölelő claudeli totalitás a hatalmas zengésű, új hang.

A színpadon is fokozottabban a tömeghatások felé fordul az érdeklődés, márpedig ezeknek a tömegeknek érvényesülését, robotsztus erővel való kibomlását a szabadtéri játékok sokkal inkább lehetővé teszik. A rendezőnek azonban itt is igen vigyáznia kell arra, hogy sok ember még nem tömeg. A szabadtéren legfeljebb csak több ember lehet, mint a zárt színpadon, de ennek a sokaságnak még az összetartozandóság érzetét is meg kell adni úgy, hogy a láthatatlan tömegek mögöttük álló egész kollektivitását is szimbolizálják. Az illúziószínpadon bármilyen rendezői genialitás mellett is csak illúzió marad a néhány statisztával maszkírozott tömeg. A néző részéről mindig bizonyos megalkuvást tételez fel, hogy ezeket a jelzéseket csakugyan tömegnek fogadja el. De az igazi tömegnek a végtelenbe torkoló mélységét a teljes realitásba mosódó illúzióval csak a szabadszínpad hatalmas terén érzékelhetjük. Ám ez sikerül a legritkábban s ez az igazi próbaköve a rendező hozzáértésének és teremtő fantáziájának. A Tragédia szegedi szabadtéri előadásán is csak egy-két olyan kép volt, amelyben igazi tömegek dübörgő súlyát, magával ragadó sodrát éreztük.

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT nem mindig fedik egymást. Így van ez nálunk a szabadtéri játékoknál is. Maga a szabadtéri játékok után való vágy tisztultabb, nemesebb művészi érdeklődés, magasabb igények jele. Ahogy azonban ez a vágy legtöbbször testet öltött, vagy ahogyan divattá és idegenforgalmi propagandaeszközzé lett, abban legtöbbször a legteljesebb hozzá nem értés s a legnaívabb dilettantizmus nyilvánult meg.

Szabadtéri előadásra csak nagyon kevés darab alkalmas. Ezt azonban a szabadtéri játékok rendezői nálunk teljesen figyelmen kívül hagyták. Azt gondolták, elég ha egy értékes s a zárt színházban sikerrel előadott darabot némi rendezői átsimítással kitelepítenek a szabad térre. Olykor még ez a rendezői átsimítás is elmaradt s ilyenkor egyszerűen a zártszínpadi előadást láttuk szabadtéren, aminél képtelenebb és torzabb kísérlet el sem képzelhető.

De még a szabadtérre tökéletesen alkalmas darabok előadása is egészen más rendezői feladat a szabadban, mint zárt színházban. A szereplők kifejezési eszközeinek teljesen át kell alakulniuk a szabad téren. Az elaprózott részletnaturalizmus helyett itt a természetes pátoasz, nagyvonalúság és súlyosság felé kell az egész előadás stílusát fokozni. Mindezt a leggyakrabban még legelemibb részeiben is csaknem teljesen elhanyagolták s ezért szabadtéri produkcióink terén akár ami a hely vagy a darab megválasztását, akár ami az előadás stílusát illeti, nálunk ugyancsak alapos zűrzavar uralkodott.

Legtöbbször a tér volt adva, amelyhez minden áron darabot kerestek. Ez lényegében még nem lett volna baj. A régi amfiteátrumokban kitűnően érvényesülnek a klasszikus tragédiák, amelyeket zárt színpadon előadni úgyszólván lehetetlenség. Fordítva már nem válik be olyan eredményesen a darabhoz alkalmas tér kiválasz-

tása. A Velencei kalmárnak a volt velencei ghetto történelmileg meghatározott terén való bemutatása inkább a sznobisztikus ízlésfinnyáságokat izgatta s nem komoly művészi hatások felejthetetlen benyomásaival szolgált. Volt úgy, hogy egy-egy darabot akartak mindenáron szabadtérre vinni nem azért, mert a darab zárt színpadon nem érvényesült, hanem éppen ellenkezőleg, mert nagyon is érvényesült, amiből inkább éppen ellenkező szabadtéri eredményre lehetett, sőt kellett volna következtetni. Nem áll példa nélkül az az eset sem, hogy teret és darabot egyszerre kerestek, mikor még semmi más nem volt meg, csak a pusztá alkalom, amelyet mindenáron szabadtéri játékkal kellett felcicomázni.

AZ ELSŐ SZABADTÉRI KÍSÉRLETEK nálunk a passiójátékok meghonosításának próbája voltak. Oberammergau példájára, sőt legtöbbször szolgálai utánzásával akarták a vallásos népi játéknak ezt a formáját nálunk is meghonosítani. Egy kis bükkbeli palóc községnek, Mikófalvának támadt először az a becsvágya, hogy magyar Oberammergauvá lépjen elő. Nem minden ötlet nélkül, némi eredetiséggel, igen festői és alkalmas keretben vágott neki a terv megvalósításának. Mégsem sikerült neki. Mert nem is sikerülhetett. Az oberammergaui passiójátéknak, amely lényegében nem szabadtéri játék, — a mikófalvai sokkal inkább az volt — az évszázados tradíció, a szerepeknek szinte átöröklött együvéérése a szereplőkkel, a céhszínháznak valami belsőleges primitív monumentalitása ad páratlanul megkapó erőt. Itt azonban a kép teljesen hozzáért a kerethez, abból kiemelve hatását veszti, elszíntelenedik, megfakul, csillogó fénye tompává lesz. Oberammergau élmény, sőt nagy és mély élmény, de csak ott, a százados tradíciónak s a szerepek atavisztikus átéltségének abban a nézőben is teljes lelki diszpozíciót teremtő légkörében, amely csak ott van meg és sehol másutt.

Mikófalva rövid tündöklése és balsikere nem riasztotta el a többi kísérleteket. Azóta is számos községben próbálkoztak ilyen parasztpassziókkal. Talán legsikerültebb eddig a budaörsi, alig hihető azonban, hogy végre mégis megszületik majd a magyar Oberammergau.

A szegedi dómtér monumentális kiképzése, amely méreteivel és zártságával a velencei Szent Márk-térre emlékeztet, szinte kínálkozott arra, hogy ott a Fogadalmi templom homlokzatának impozáns háttere előtt szabadtéri előadásokat tartsanak. Egy darabot igen szerencsésen is választottak meg erre a célra, Voinovich Géza Magyar passióját, amelyet a szerző egyenesen templom homlokzata elé képzelt el s amely tárgyánál és egész felépítésénél fogva a legeszményibb szabadtérre való darab. Az előadás minden tekintetben sikerült és mély benyomást tett a nézőkre. Mindenesetre sokkal nagyvonalúbb és teljesebb hatású volt, mint a passió zárt színpadi előadása. De Szeged később újat, mást, a klasszikus irodalomból valót akart. Így született meg Az ember tragédiája szabadtéri előadásának gondolata. Nem is képzelhető szerencsétlenebb ötlet. Ha van darab, amely egyáltalában nem alkalmas szabadtéri előadásra, úgy a Tragédia az. Sok színváltozása, a filozofáló költemény cizellált szövegfinomságai, sokszor egé-

szén elhalkuló lírája mind ellentmondanak a szabadtéri előadás elemi kívánalmainak. De ha még sok szépségnek és költői finomságnak feláldozásával, tisztán a tömeghatások és a látványos képek érvényesítésével elképzelhető is valahogyan szabad színpadon, semmiképpen sem való templom elé. Bár a darab egész tendenciája nem áll ellentétben azokkal a magasztos eszmékkel, amelyeknek a templom szinte gyűjtőháza, vannak olyan jelenetei, (fikciójának olyan részei, amelyeket szinte a templom pítvarában eljátszani vagy elmondani, egyenesen a blaszfémia határán áll. Ezeket a szövegrészeket tehát kihagyták. De egész jeleneteket, mint a római orgia, a Kepler-kép egyes részei, a francia forradalom, a londoni vásár, mégsem lehetett s ezek csakugyan kínos disszonanciában is voltak az egész keretet és háttérrel adó monumentális dekorációval s arra kényszerítették a rendezőt, hogy a kiállítás első és legfőbb feladatául válassza el a játékot attól a kerettől, amelynek a színpadot tulajdonképpen adnia kellett volna. Bánffy Miklós gróf rendezése néhány szépen kihozott effektusát leszámítva különben sem volt a szabadtéri előadások egészen különleges szempontjainak gondos figyelembevételével és következetes keresztülvitelével átértelmitte mise en scene-je Madách hatalmas költeményének.

Hasonlóképpen szerencsétlen ötlet volt, de szerencsére nem jutott a megvalósulásig az a terv, amely Katona József Bánk bánját a kecskeméti szellős, derűs, nyílt városháztéren akarta előadni. A folyton sötét és mély pinceboltok alatt, zárt kis zugokban lappangó összeesküvőket, a folyosók sikátoraiban, függönyök árnyékában és redői közt bujkáló cselszövényt erre a széltében-hosszában kitért térre, az ég szabad roppant boltja alá kivinni a komikum határán mozgó meg-gondolatlanság lett volna.

Hasonló balog elgondolás volt, de sajnos nem maradt meg annak, Kodály Hány János című operájának előadása Debrecenben a református kollégium udvarán. Ez az opera nem való szabad térre. De egész tartalma, irodalomtörténeti vonatkozásainak, az alak megteremtőjének, copfos barokkságának teljes komplexusa minden ízében a leg-szögesebb ellentétben áll azzal a tradícióval, amelyet Debrecen s Debrecen szívében éppen a kollégium lehel. A legnagyobb hiba volt azonban, hogy itt sem történt más, mint a budapesti Operaház színpadára beállított dalműnek egyszerű áttolása a kollégium udvarára. Éppen olyan ez, mintha egy épületet, amelyet bizonyos tér stílusába s az ottani környezetbe bekomponáltak, csak mert a technikai eszközök ezt lehetővé teszik, egyszerűen áttolnak egy egészen más stílusú, más hangulatú és levegőjű tér merőben ellentétes környezetébe.

De lehet sikerekről is beszélni. Eddig talán legharmonikusabb, legzavartalanabb hatású szabadtéri előadásunk a Csongor és Tünde álomszerű esti látomása volt az Esterházyak gyönyörű tatai parkjában. Ez aféle erdei játék volt és mikor a szabadtéri színházak eszméje újra felvetődött, ezekkel az erdei előadásokkal tett először kísérletet a német Harzer Bergtheater. Shakespeare Szentivánéji álma volt ennek az erdei színháznak első nagy eseménye, de végeredményében alig jutott tovább furcsa kísérletnél, amely a romantikus fantáziának ezt a bohókás, farsangi tündérvjátékát nem tudta a maga légius könnyedségének egész

költői varázsával a darab lényegétől különben is idegen, sötét tónusú harzi táj hangulatába beilleszteni. A Csongor és Tünde szintén romantikus fantázián nevelt magyar népmeséi bája viszont teljes szépségében bontakozott ki a tatai park derüesebb, tündéri fényekkel átvilágított pázsitzönyegei és lenge lombkulisszái közt. Akik látták, az igazán nagy színház felejthetetlen benyomásait őrizték meg lelkükben.

A MINDENT SZABADTÉRESÍTŐ BUZGALOM vesszőparipája különben a néhány év óta már az érdeklődés középpontjában álló Gyöngyösbokrétát is szeretné a szabadtér monumentalitásába áttelepíteni. Maga a Gyöngyösbokréta szerencsés gondolat, már csak azért is, mert segít megőrizni a magyar folklór, az igazán gazdag és dekoratív szépségű népművészet s a nép ajkán termő dal eredeti, de erősen kallódó értékeit. Azok a kis jelenetek, amelyek itt az ősi népszokások dekoratív mozdulataiból, a parasztáncok szilaj és andalgó ritmusaiból, az egyszerű versek különös lejtésű dallamaiból kialakulnak, magukban alkalmasak volnának szabadtéri előadásra, de csak akkor, ha egy nagy színpadi géniusz monumentális drámaiságot tudna adni nekik; Kodály robusztus Székelyfonója mutatja az utat.ebbe az irányba, így azonban a Gyöngyösbokréta kis jelenetsora, amelybe különben újabban már sok műdolog is kezd becsempésződni, magában kicsinyes és nagyon is töredékes. A zárt színpadon, Pekáry István sziporkázó ötletű, bájos dekorációi közt megállja valahogy a helyét, tetszik is. De a szabad színpad nagy arányai közt felőrlődve szétesővé jelentéktelenednék el.

Ezt a meggyőződésemet csak megerősítette egy igen gazdag szabadtéri népünnep, amelyet a nyáron Tátra-Lomnicon láttam. Azt mondhatnám, a szlovák Gyöngyösbokréta volt ez. Szepes, Zólyom és Árva megye falvainak festői csoportjai vonultak itt fel, szebbnél-szebb, sokszor egészen fantasztikus népviseletekben, a szláv fajta édes melódiájú dalaival és sokszor egészen változatos koreográfiájú néptáncaival. A színpad, amelyen ez a dalos, táncos és pantomimikus mutatvány lefolyt, talán a világ legszebb szabad színpada. A Tátra páratlan üde zöld bársonyszönyege a rétre terítve, kihimezve egy gazdag szépségű fauna kitündöklő színű virágaival, a háttérben a sudár fagárdistákként nekifeszülő jegenyefenyők haragoszöld sorfala. És a zöld fal fölött a Lomnici és a Nagyszalóki csúcs egekbe fonódó lilája, kékje, opálos fényeket rezgető csillogása. A nap ezüstbe-aranyba habzó szélű fellegekárpit mögött, ahonnan úgy löveltek a színpadra átszínesező sugarai, mint gigászi reflektor milliárd tarka porszemmel rajzó fénykévéi. És ezen a páratlan szépségű színpadon egészen elenyészett a különben igazán szép produkció, amelynek zárt színpadon alighanem elragadó hatása lett volna.

BUDAPEST SEM MARADHAT EL a vidék mögött, ez csak természetes. Neki is ki kell vennie részét az általános szabadtéri nekilendülésből. És most lázasan keresnek alkalmas helyet és alkalmas produkciót, amely állandó idegenforgalmi attrakciója lehetne a fővárosnak és egyben iránymutató és ízlésfejlesztő iskolája az egyetemes szabad-színházi kísérleteknek.

Számos ellenkező véleménnyel szemben sem kétséges, hogy akad Budapesten talán nem is egy olyan tér, amelyet könnyű szerrel alkalmassá lehet tenni szabadtéri játékokra. Ha más nincs, a Margitsziget ellen helytálló kifogást emelni aligha lehet. De maga a főváros nagy forgatag ja, a nemzetközi szórakozásoknak az a zsúfoltsága, mely minden jelentősebb emporium atmoszféráját csaknem egyvágású nagyvilági kozmopolitizmussal önti el, nem alkalmas annak az egészen sajátos légkörnek a megteremtésére, amelyben az ilyen szabadtéri játékok egészen különös, a mindennapitól eltérő, ünnepi keretet kapnak. A külföldön is soha nem a fővárosban, hanem attól távol eső, már táji jellegzetességükönél fogva is sajátos helyekre specializálódtak a szabadtéri játékok.

Nálunk Szeged kezdte és fejlesztette eddig legmagasabb színvonalra a dolgot. Szép és az egész országban egyedülálló tere egyébként is alkalmas erre. Bizonyos fajtájú szabadtéri játékok rendezésére különösen kínálkozó a pécsi katedrális tere, amely olyan, mint valami monumentális architektúrájú színpad. De talán lehetne más, kisebb helyen is igen jól használható teret találni. Bárhol alakuljon azonban ki ilyen állandó szabadtéri játék, a fővárostól mindenesetre függetlenítenie kell magát annyiban, hogy nem szabad a fővárosi zárt színházak műsorából áttelepítenie a darabokat szabad színpadra. A szabadtéri játék csak úgy képzelhető el, ha szervesen nő ki magából a színpadból és szervesen össze is nő vele. Debrecenben el lehetett volna például képzelni olyan szabadtéri játékot, amely a tudós Hatvani professzor históriájából költött volna valami monumentális magyar Faust drámát. A szegedi dómtérre megint egészen más természetű darab kell, de semmiesetre sem Az ember tragédiája. Talán egy mély középkori magyar misztérium, amelyhez szintén lehetne itt költőt találni. Nem a régít kell átszabni, hanem az új léleknek kell út és magasztos költői megnyilvánulást kell keresni azon a szabad téren, amely felé a régi, elposványosodott színháztól való szabadulás vágya sodorja az új és tisztultabb lelkiséget.

KALLAY MIKLÓS